

Համայն Ռուսաստանայց, զկնի այնորիկ ըստ ռուսիսի զօրաւոր և օրինական յարգեցուցիչ փաստից դադարեալ կայ ցայսօր գոյութիւն Հայոց տպարանի Աստրախանայ՝ տակաւին կարօտի Հաւաստի տեղեկութեանց: Իսկ թէ նախալիշեալ տպարանն ուստի՞ և ընդ ձեռն որոյ բերաւ յԱստրախան, և յորպիսի արգելանց գնեցաւ այն, զայնմանէ Հանգամանօրէն մարթ է տեղեկանալ ի վերջին թերթից Ընդհանրական կոչեցեալ մատենի Ներսիսի Ընորհալոյն՝ տպից ի Ս. Պետերբուրգ ի տպարանի Խաղարանաց յամի Տեառն 1788 և ի թուին Հայոց ՌՄԼԷ:

ՅՈՎԱԺ Ս. ՔԱՀԱՆԱՅ ԲՈՒՆԵԱԹԵԱՆՑ:

ՔԱՏՐՈՆ Ի ՎԱԳԱՐՇԱՊԱՏ:

Ամենայն դասակարգի մարդկան մտաւոր և բարոյական զարգացման նպատակու արդիւնաւոր միջոցներէն մէկը լուսաւորութեան դարուս մէջ իրաւամբ համարուած է թատրոնական ներկայացումը, մանաւանդ երբ թատրոնական բեմին վերայ ներկայացած դուստնական խաղերը ընտրութեամբ եղած են և տեղական հասարակութեան ունեցած զարգացման աստիճանին համապատասխան են իւրեանց բովանդակութեամբն ու հասկանալի բարբառովը:

Վաղարշապատի ժողովուրդը, որ ուրիշ տեղերու Հայոց նման սիրով և եռանդամբ կ'օգտակուի բարձրագոյն հոգեւոր տեսութեան արդեան ուսումնասիրողութեանը՝ ջանալով ըստ կարի բարեփոխել իւր մէջ գտնուած երկոցունց սեռից զարգացումը, բաւական ժամանակէ հետէ զգացած էր այդ զարգաց համար այլ և այլ դրամական հաստատուն աղբիւրներ զտնելու կարելորութիւնը, և ահա այս տեսակ աղբիւրներուն կարգը զատուեցաւ այստեղ՝ սկսեալ 1874 թուականից նաեւ թատրոնական ներկայացումը, որ յայսմհետէ աւելի կարգաւորեալ կերպարանք պիտի ընդունի, ենթարկուելով կանոնաց և առանձին կանոնադրութեանց բարեբար ազդեցութեանը՝ շնորհիւ հիմնադրի նորին Պ. Մովսիսի Վարդանեանց Տիկիսեցոյ:

Մինչեւ ցայժմ այդ վերահաստատեալ թատրոնի վերայ, որ գետնգուած է արականաց Գարոցի դահլի-

ճամբ, միայն երկու ներկայացումն եղած է, և ելուտ անգամ եւս մի և նոյն «Շուշանիկ» ողբերգութիւնն ու «Երկուսն էլ քաղցած են, երկուսն էլ փոքր չունին» կատակերգութիւնը: Կրկնութիւնը եղած լինելով ըստ խնդրոյ ժողովրդեան, տարակոյս չմնար, որ հասարակութիւնը արժանի ըրած է տեղւոյս թատրոնը և այդ երկու խաղերը իւր կոտորեալ համակրութեան:

Մեր առաջին ներկայացման ակնառեւ լինելու բաղդը չունեցանք եղանակին յանախնայաւ ծինարբեր և ազմային օր մի մեզ շնորհելուն պատճառաւ, բայց լսած լինելով այլոց գովարանութիւնները, մանաւանդ նորիկ զինուորականաց սրտալիք հանութեան ժայները, երկրորդ ներկայացման ժամանակ՝ օգուտ քաղելով օղոյ քաղցրութենէն, որ Վաղարշապատի մէջ սովորութիւն ունի հանդիսաց օրիորդի նման շուտ շուտ իւր ուրախութիւնը թափածութեան և միգրատու տխրութիւնը զեղած ծաղ կերպարանաց փոխորկել, փութացինք մտադիւր սիրով ստուգել մեր լսածներուն ճշդութիւնը, և կիսատուփանք, որ մեր ակնկալութեանէն վեր յաջողած տեսա՞ք թատրոնական խաղերը թէ դերասանից ընդունակութեան և թէ հանդիսականաց արտայայտած բերանալիք համակրութեան նկատմամբ, որով այս համագումը տարինք, թէ Վաղարշապատի թատրոնի դպրութիւնը մեր մէջ անշուշտ ապահովուած պիտի լինի, եթէ չսրկաւորին ներկայ եռանդուն դերասան — երիտասարդաց կողմանէ հաստատուն կամք բարեսիրութեան, միաբանական զգացման, և որ մեծն է՝ սրտացաւ կարեկցութեան տեղւոյս Գարոցաց յառաջադիմութեան մասին ըստ մտաց Կոնդակի Վեհափառ Հայրապետին ամենայն Հայոց:

Բնական է որ դերասանից մէջէն ոմանք աւելի, այլք նուազ ճարտարութեամբ պիտի կատարէին իւրեանց դերերը, ըստ որում թատրոնական արուեստին հմուտութիւնը երկարատեւ փորձառութեամբ ձեռք կընթոյն, մինչդեռ տեղւոյս թատրոնը իւր առաջին քայլը նոր սկսած է ընել, յոյսը դնելով հասարակութեանը վերայ՝ այսու ամենայնիւ մեր և ամենեցուն զարմանաց և շնոր՝ակալաց իրաւամբ արժանացաւ Տիկին Վարդանեանցը Շուշանիկի դերին մէջ, որ իւր պարզ և բնական ձեւերովը, իւր որոշ ու քաջահմելուն արտասանութեամբը, նա մանաւանդ